

TEMA 7. L'APLICACIÓ DEL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

Curs acadèmic 2022 - 2023

VNIVERSITAT ID VALÈNCIA

DR. VALENTÍN BOU FRANCH
CATEDRÀTIC DE DRET INTERNACIONAL PÚBLIC

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Aquesta obra està protegida amb una [Llicència Creative Commons Atribució-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional](#).

	
Jean Monnet Chair	Project No. 101048075
Strengthening European Values - SEV -	

1. L'OBLLIGACIÓ D'APLICAR EL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

1. Aplicació del dret de la Unió Europea: procés complex que abasta:

- ⊖ L'aplicació normativa: adoptar normes jurídiques, europees o nacionals (estatals, autonòmiques o locals) que desenvolupen les previsions de:
 - Els tractats constitutius
 - El dret derivat
- ⊖ L'aplicació administrativa a situacions concretes
 - La realitzaran, segons els casos:
 - Les institucions europees
 - Els estats membres
 - Inclou el poder d'imposar sancions (administratives o penals) en casos d'incompliment
- ⊖ Garantia de la correcta aplicació del dret de la Unió Europea. Funció judicial de:
 - Els jutges i tribunals nacionals
 - El TJUE

2. Aplicació del dret de la Unió Europea per les institucions de la UE

- ⊖ Aplicació normativa del dret de la Unió Europea
 - Dels tractats constitutius:
 - *Ad intra* (dret derivat institucional): les institucions adopten actes jurídics “per a exercir les competències de la Unió” [Art. 288 TFUE](#) (pàg. 165)

- *Ad extra* (dret derivat internacional): subscriure tractats internacionals amb estats tercers o altres organitzacions internacionals en els casos previstos en l'[art. 216.1 TFUE](#) (pàg. 145)
 - Del dret derivat institucional:
 - Actes “delegats” [Art. 290 TFUE](#) (pàg. 166)
 - Actes jurídics “d’execució” [Art. 291 TFUE](#) (pàg. 166)
 - Del dret derivat internacional: reconegut per la jurisprudència
- ⊙ Aplicació administrativa del dret de la Unió Europea a situacions concretes
- Competència de la Comissió [Art. 17.1 TUE](#) (pàg. 57)
 - Importància especial en aplicació normes antimonopoli [Art. 101 a 103 TFUE](#) (pàg. 103-105)
 - La Comissió gestiona els fons estructurals de la UE (FEDER: Fons Europeu de Desenvolupament Regional; FSE: Fons Social Europeu; etc.)
 - La Comissió executa el pressupost de la UE [Art. 317 TFUE](#) (pàg. 176)

3. Aplicació del dret de la Unió Europea pels estats membres:

- ⊙ Principis que regeixen l’aplicació pels estats membres del dret de la Unió Europea:
- Principi de cooperació lleial [Art. 4.3 TUE](#) (pàg. 51)
 - Principi de l’autonomia institucional i procedimental. Segons el TJUE, cada estat membre determina en el seu dret intern els òrgans i procediments per a aplicar el dret de la Unió Europea

⊙ Aplicació normativa del dret de la Unió Europea pels estats membres:

- Segons la classe de competència de què es tracte:

- En competències exclusives de la UE, només en els casos excepcionals previstos en [l'art. 2.1 TFUE](#) (pàg. 76)
- En competències compartides: [art. 2.2 TFUE](#) (pàg. 76)
- Quan la UE tinga competències de coordinació, [art. 2.5 TFUE](#) (pàg. 76)

- Formes de participació dels estats membres en l'aplicació del dret de la Unió Europea:

- Si els tractats prohibeixen adoptar determinades mesures (p. ex., art. 34-35 TFUE), els estats membres han de:
 - ∅ Derogar les normes nacionals contràries
 - ∅ Abstenir-se d'adoptar en el futur tals normes
- Si els tractats constitutius imposen als estats membres obligacions de comportament positiu, hauran d'adoptar les mesures nacionals necessàries per a garantir el compliment d'aquesta obligació. Els tractats constitutius preveuen aquesta possibilitat:
 - ∅ Amb caràcter concret en algunes matèries (p. ex., art. 37.1 i 3; art. 61; art. 65 TFUE...)
 - ∅ Amb abast general. Respecte de les directives, [art. 288, §3 TFUE](#) (pàg. 165)

⊙ Aplicació administrativa del dret de la Unió Europea a situacions concretes

- [Art. 197 TFUE](#) (pàg. 139-140)

2. LES RELACIONS ENTRE EL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA I EL DRET INTERN DELS ESTATS MEMBRES

A. APLICACIÓ IMMEDIATA DEL DRET DE LA UE

- A.1. Noció d'aplicació immediata
- A.2. Aplicació mediata del dret originari de la UE
- A.3. Aplicació immediata del dret derivat institucional
- A.4. Aplicació immediata del dret internacional de la UE

B. EFECTE DIRECTE DEL DRET DE LA UE

- B.1. Noció jurisprudencial de l'efecte directe i les seues conseqüències
- B.2. Efecte directe del dret originari de la UE
- B.3. Efecte directe del dret derivat institucional
- B.4. Efecte directe del dret internacional de la UE

C. PRIMACIA DEL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

- C.1. Introducció
- C.2. Fonament de la primacia del dret de la UE
- C.3. Conseqüències de la primacia del dret de la UE per al jutge nacional
- C.4. La primacia del dret de la UE en el dret espanyol

D. RESPONSABILITAT DE L'ESTAT Membre EN CAS D'INCOMPLIMENT

- 1. La noció d'aplicació immediata o mediata del dret de la UE depèn de la pregunta de com s'incorpora aquest dret en el dret intern dels estats membres**
- 2. L'aplicació (im)mediata afecta l'eficàcia del dret de la UE, no la validesa**
 - ⊙ Validesa del dret de la UE**
 - Validesa del dret originari de la UE (= tractats internacionals) depèn del dret internacional (no incórrer en causa de nul·litat o terminació dels tractats...)
 - Validesa del dret derivat depèn de la seua conformitat amb el dret originari de la UE
 - En cap cas depèn del dret intern dels estats membres
 - ⊙ Eficàcia del dret de la UE en el dret intern dels estats membres**
 - Aplicació immediata del dret de la UE (teories monistes): quan la seua eficàcia en el dret intern dels estats membres no està condicionada a cap acte d'incorporació
 - Aplicació mediata del dret de la UE:
 - Dualisme moderat: quan la seua incorporació en el dret dels estats membres es condiona a la seua mera publicació en el diari oficial de l'estat membre
 - Dualisme radical: quan la seua incorporació es condiona al fet que el que es publique en el diari oficial siga el dret de la UE transformat en dret nacional

A.2. Aplicació mediata del dret originari de la UE

1. La seua incorporació al dret intern dels estats membres està regulada en el dret intern dels estats membres (normalment, en la constitució)
2. Espanya. **Art. 96.1 CE**: “Els tractats internacionals vàlidament subscrits, una vegada publicats oficialment a Espanya, formaran part de l’ordenament intern. Les seues disposicions només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els tractats mateixos o d’acord amb les normes generals del dret internacional”
 - ⊖ Dualisme moderat: s’incorpora mitjançant la publicació oficial del text del tractat → aplicació NO immediata
3. **Acte del TJCE de 22.6.1965 (9 i 58/65)**: una vegada incorporat, s’aplica en el dret intern com a dret de la UE, sense transformar-se en dret intern

A.3. Aplicació immediata del dret derivat institucional

1. Els actes típics vinculants (reglaments, directives, decisió) són eficaços des de l’entrada en vigor després de publicar-se en el *Diari Oficial de la UE*
 - ⊖ Si són actes legislatius → [Art. 297.1, §3 TFUE \(pàg. 169\)](#)
 - ⊖ Si són actes no legislatius → [Art. 297.2, §2 TFUE \(pàg. 169\)](#)
2. No es necessita cap acte d’incorporació dels reglaments i decisions = no han de publicar-se en el diari oficial dels estats membres
 - ⊖ Ergo aplicació immediata [Sentència Comissió c. Itàlia, §15-17 \(pàg. 332\)](#) i [Sentència Variola, §9-11 \(pàg. 334-335\)](#)
3. Les directives necessiten mesures nacionals d’execució o transposició → NO tenen aplicació immediata

A.4.1. EL DRET INTERNACIONAL GENERAL

⊖ Monisme radical: vinculen la UE i els seus estats membres sense necessitat de publicar-se en cap diari oficial → aplicació immediata en dret intern dels estats membres

- [Sentència Opel Àustria, §90 \(pàg. 365\)](#) i [Sentència Racke, §45-46 \(pàg. 369\)](#)

A.4.2. EL DRET INTERNACIONAL CONVENCIONAL

⊖ Els tractats internacionals subscrits pels estats abans de la seua pertinença a la UE

- Són tractats anteriors, que en el seu moment ja es van incorporar al dret dels estats membres
- Incorporació segons normes del dret intern dels estats membres

⊖ Els tractats internacionals subscrits per la UE

- Monisme → aplicació immediata en el dret intern dels estats membres

○ Forma part del dret de la UE després de la seua publicació en el DO i entrada en vigor [Sentència Haegeman, §5 \(pàg. 382\)](#) i [art. 17.1 del Reglament del Consell \(pàg. 383\)](#)

○ No es publiquen en els diaris oficials dels estats membres

○ Vinculen les institucions de la UE i els estats membres [Art. 216.2 TFUE \(pàg. 145\)](#)

⊖ Els acords mixtos

- Es publiquen en el DO de la UE, després de la seua publicació en els diaris oficials dels estats membres
- Vinculen la UE i els estats membres [Sentència Bresciani, §18 \(pàg. 385\)](#)
- *Ergo* aplicació NO immediata en el dret intern dels estats membres

⊖ Les decisions dels representants dels governs dels estats membres reunits en el si del Consell

- Es publiquen en el DO de la UE
- No es publiquen en els diaris oficials dels estats membres → aplicació immediata en el dret intern dels estats membres

A.4.3. LES DECISIONS DELS ÒRGANS CREATS MITJANÇANT TRACTATS INTERNACIONALS

⊖ Conseqüències de la seua no publicació [Sentència Sevince, §24 \(pàg. 406\)](#)

⊖ *Ergo* aplicació immediata en dret intern dels estats membres

B. L'EFECTE DIRECTE DEL DRET DE LA UE

B.1. Noció jurisprudencial de l'efecte directe i les seues conseqüències

1. Aparició en la jurisprudència: [Sentència Van Gend en Loos](#) [pàg. 408 (§4-9); pàg. 409 (§1 i 7-11), i pàg. 410 (conclusió)]
2. Concepte: [Sentència Simmenthal, §14-16](#) (pàg. 416-417)
3. Conseqüències: [Sentència Factortame I, §19-21](#) (pàg. 422)

B.2. Efecte directe del dret originari de la UE

1. Anàlisi casuística del TJUE:
 - ⊖ Sentència Van Gend en Loos: art. 12 TCEE: efecte directe vertical (obligació de no fer);
 - ⊖ [Sentència Reyners, §3, 24-27 i 32](#) (pàg. 427-429): art. 52 TCEE: efecte directe vertical (obligació de resultat)
 - No discriminació per raons de nacionalitat en llibertat d'establiment dels advocats
 - ⊖ [Sentència Walrave, §2-3, 6, 15, 17, 25 i 34](#) (pàg. 430-432): art. 7, art. 48 i art. 49 TCEE: efecte directe horitzontal (obligació de resultat)
 - No discriminació per nacionalitat del treballadors per compte aliè
 - ⊖ [Sentència Defrenne II, §1-2, 21 i 24](#) (pàg. 433-435): art. 119 TCEE: efecte directe horitzontal (obligació de resultat)
 - No discriminació salarial per sexe
2. Resultat: plenitud de l'efecte directe de les disposicions dels tractats constitutius

EFFECTE DIRECTE DELS REGLAMENTS

1. Sentència Politi, §8-9 (pàg. 439): el reglament, per la seua pròpia naturalesa, té efecte directe
2. Sentència Leonesio, §2-3, 5 i 19-23 (pàg. 441-442): no es poden oposar ni disposicions, ni pràctiques internes

EFFECTE DIRECTE DE LES DECISIONS DIRIGIDES ALS ESTATS

1. Reconeixement per 1a vegada: Sentència Grad, §5-6 i 9 in fine (pàg. 496-497)
2. Desenvolupament: Sentència Hansa Fleisch, §12-13, 15 i 19 (pàg. 500)
3. I les decisions sense destinataris?

EFFECTE DIRECTE DE LES DIRECTIVES

1. Recordar la NO aplicabilitat immediata de les directives, per la necessitat d'adoptar mesures nacionals
2. Reconeixement 1a vegada de la possibilitat de l'efecte directe vertical. Sentència SACE, §2-3, 13, 15, 18 (pàg. 443-445)
3. Reconeixement explícit: Sentència Van Duyn, §2, 9 i 11-15 (pàg. 446-448)
 - ⊙ Segons aquesta sentència:
 - efecte directe de la directiva ≠ efecte directe del reglament
 - justificació: efecte útil de la directiva
 - ⊙ Desenvolupat en Sentència Rewe, §41-43 (pàg. 456)

4. Quan té efecte directe la directiva?

- ⊖ No adaptació + problema termini: [Sentència Ratti, §7, 14-24, 39, 42-44 i 47 \(pàg. 450-453\)](#)
- ⊖ No adaptació correcta + problema termini: [Sentència Becker, §17-25 \(pàg. 469-460\)](#)

L'efecte directe vertical de les directives

1. Reconeixement jurisprudencial limitat: només efecte directe vertical ascendent.

- ⊖ En totes les sentències:
 - Mai eficàcia directa horitzontal de les directives.
 - Sí efectes directes verticals limitats:
 - Només per a drets (no per a obligacions) de particulars enfront de l'Estat

2. Ampliació concepte d'estat

- ⊖ [Sentència Von Colson i Kamnann, §2 i 26 \(pàg. 462 i 464\)](#)
- ⊖ [Sentència Marshall, §2 i 49 \(pàg. 466\)](#)
- ⊖ [Sentència Foster \[pàg. 473 \(§2-4\); pàg. 474 \(§1 i 5-7\); i pàg. 475 \(§1-2\)\]](#)
 - Excessiu?

3. Impossibilitat efecte directe vertical descendent (que l'Estat exigisca obligacions als particulars d'una directiva no transposada) (seria un "efecte pervers")

- ⊖ [Sentència Marshall, §48 \(pàg. 466\)](#)
- ⊖ [Sentència Kolpingius Nijmegen – Aigües minerals, §9-10 i 13 \(pàg. 468\)](#)
- ⊖ [Sentència Arcaro, §36-38 \(pàg. 493-494\)](#)

L'efecte directe horitzontal de les directives

1. Negació jurisprudencial a reconèixer-ho en cap cas

⊖ Origen de la negació de l'efecte directe horitzontal de les directives:

- [Sentència Marshall, §48 \(pàg. 466\)](#)
- [Sentència Marleasing, §2 i 6 \(pàg. 470\)](#)

⊖ Consolidació de la negació de l'efecte directe horitzontal de les directives:

- [Sentència Faccini Dori, §18-25 \(pàg. 483-484\)](#) (contracte comercial fora d'establiment)
- Resumit en [Sentència El Corte Inglés, §15-17 \(pàg. 488\)](#)

⊖ Inconvenient pràctic: discriminació entre les víctimes segons incomplisca la directiva l'Estat o un altre particular

2. Intents del TJUE per a superar l'inconvenient pràctic del no reconeixement de l'efecte directe horitzontal de les directives:

⊖ Punt de partida. Recordar [Sentència Von Colson i Kamann, §26 \(pàg. 464\)](#)

⊖ Evolució jurisprudencial

- La obligació del jutge nacional d'interpretació conforme.
 - [Sentència Marleasing, §7-9 \(pàg. 471\)](#)
- Si no és possible, obligació de l'Estat d'indemnitzar els perjudicis causats
 - [Sentència Wagner Miret, §21-22 \(pàg. 478\)](#)
 - [Sentència Faccini Dori, §26-27 i 29 \(pàg. 484-485\)](#)
 - [Sentència El Corte Inglés, §22 \(pàg. 489\)](#)

EFFECTE DIRECTE DE LES RECOMANACIONS?

1. Manquen d'efecte directe per no ser actes vinculants [Sentència Grimaldi, §16 i 19 \(pàg. 355-56\)](#)

EFFECTE DIRECTE DELS TRACTATS INTERNACIONALS SUBSCRITS PER LA UE

1. Les disposicions d'un tractat internacional subscrit per la UE poden tenir efecte directe [Sentència International Fruit Company i altres, §8 i 19 \(pàg. 362\)](#)
2. Per a saber-ho, es necessita una anàlisi de l'esperit, el sistema i la lletra d'aquest tractat [Sentència International Fruit Company i altres, §20 \(pàg. 363\)](#); i [Sentència Chiquita Itàlia, §25 \(pàg. 504\)](#)

EFFECTE DIRECTE DELS ACORDS MIXTOS

1. Les disposicions d'un acord mixt tindran efecte directe quan, a la vista del seu tenor literal, del seu objecte i de la seua naturalesa, contenen una obligació clara i precisa, que en la seua execució o en els seus efectes, no se subordina a l'adopció de cap acte ulterior [Sentència Demirel, §14 \(pàg. 389\)](#); [Sentència Pokrzeptowicz-Meyer, §19 \(pàg. 508\)](#); i [Sentència Pecheurs de l'Étang de Berre, §39 \(pàg. 509-510\)](#)
2. Confon aplicació directa amb efecte directe [Sentència Pecheurs de l'Étang de Berre, §39 i 47 \(pàg. 509-511\)](#)

EFFECTE DIRECTE DE LES DECISIONS DELS ÒRGANS CREATS MITJANÇANT TRACTATS INTERNACIONALS

1. Tindran efecte directe si compleixen els mateixos requisits que s'exigeix per als acords mixtos [Sentència Sevince, §14-15 \(pàg. 404\)](#) ; i [Sentència Gemeinam..., §54-55 \(pàg. 516\)](#)
2. El seu efecte directe no desapareix encara quan requerisquen mesures normatives nacionals de desenvolupament (≈ directiva) [Sentència Sevince, §22 \(pàg. 406\)](#)
3. El seu efecte directe no desapareix per no haver sigut publicades [Sentència Sevince, §24 \(pàg. 406\)](#)
4. Una decisió pot tenir efecte directe, encara quan no la tinga la disposició de l'acord mixt que desenvolupa [Sentència Gemeinam..., §64 in fine \(pàg. 518\)](#)

1. AUTONOMIA DEL DRET DE LA UE. Recordar reconeixement jurisprudencial del TJ:

⊖ Sentència Van Gend en Loos (pàg. 409)

- És un “nou” ordenament jurídic de dret internacional:
- És ordenament jurídic diferent al dret intern
 - Alguna cosa més que un tractat internacional

⊖ Sentència Costa c. ENEL (pàg. 412)

- És un ordenament jurídic autònom del dret internacional

2. PRIMACIA DEL DRET DE LA UE

⊖ Primacia del dret de la UE (= dret internacional convencional) es basa en el principi *pacta sunt servanda*

- Reconegut en l'art. 26 i 27 CVDT
- No depèn de les constitucions dels estats membres
- Depèn de la naturalesa i caràcters especials del dret de la Unió Europea

1. Reconeguda pel TJCE des de 1964: Sentència Costa c. ENEL

2. Relat de fets

- ⊖ Sr. Costa: Llei italiana 1962 de nacionalització de l'energia elèctrica (Llei ENEL) contradiu el TCEE (prohibeix nous monopolis estatals)
- ⊖ Jutge de Milà: planteja dues qüestions jurídiques
 - qüestió d'inconstitucionalitat davant la Cort Constitucional italiana
 - Aplica principi de la llei posterior deroga la llei anterior
 - Solució contradicció: la llei ENEL de 1962 prima sobre la llei italiana 1957 que va aprovar el TCEE
 - qüestió prejudicial davant TJCE → Sentència *Costa c. ENEL* 1964

3. [Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 412-414)

- ⊖ Primacia del dret comunitari europeu (avui dret de la Unió Europea) sobre el dret intern dels estats membres
- ⊖ 4 fonaments de la primacia del dret de la UE:
 - Per la naturalesa i característiques específiques de les Comunitats Europees i del seu ordenament jurídic
[Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 412, §3-5)
 - Pel caràcter obligatori del dret derivat institucional, expressament previst en l'art. 189 TCEE (avui [art. 288 TFUE](#))
[Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 413, §4-5)
 - Només es refereix a reglaments (≈ directives, decisions)
 - Posteriorment, [Sentència Politi, §9\(3\)](#) (pàg. 439)
 - *Ergo*, primacia dels reglaments sobre el dret nacional dels estats membres

- Pel compromís de cooperació lleial en compliment dels tractats constitutius i del dret derivat. Remissió a l'art. 5.2 TCEE (avui [art. 4.3 TUE](#)) [Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 412, §6 i pàg. 413, §1)
- Per prohibició de discriminacions basades en nacionalitat dels particulars. Remissió a l'art. 7 TCEE (avui [art. 18 TFUE](#)) [Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 412, §6 i pàg. 413, §1)

⊖ Conseqüències

- La contradicció entre el dret de la UE i una llei nacional posterior se soluciona afirmant la primacia del dret de la UE
 - [Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 413, §6-8)
 - [Sentència Costa c. ENEL](#) (pàg. 414, últim paràgraf)
- Primacia del dret de la UE = inaplicació de la llei nacional, encara que siga posterior

1. Establides pel TJCE des de 1978: Sentència Simmenthal

2. Relat de fets

- ⊙ Simmenthal = empresa italiana que importava carn de boví de França a Itàlia
- ⊙ Llei italiana de 1970: estableix nous drets aranzelaris
- ⊙ Sentència de 1976 del TJCE: llei italiana de 1970 és contrària al TCEE
- ⊙ Itàlia no executa la Sentència de 1976:
 - primacia llei de 1970: és posterior a la llei italiana de 1957 que va aprovar el TCEE
 - per a no aplicar llei 1970, haurà de ser derogada o declarada inconstitucional
- ⊙ Nova qüestió prejudicial → 1978 [Sentència Simmenthal, §7\(a\)](#) (pàg. 416)

3. Sentència Simmenthal de 1978. Quatre conseqüències de la primacia del dret de la Unió Europea

- ⊙ Respecte de la norma nacional anterior contrària: inaplicabilitat [Sentència Simmenthal, §17](#) (pàg. 417)
- ⊙ Respecte de la norma nacional posterior contrària: invalidesa (= inexistència, excessiu?) [Sentència Simmenthal, §17](#) (pàg. 417)
- ⊙ El jutge nacional, per si mateix, ha d'inaplicar el dret nacional contrari [Sentència Simmenthal, §21](#) (pàg. 417)
- ⊙ Jutge nacional no ha d'esperar ni la:
 - derogació prèvia de la norma incompatible
 - declaració d'inconstitucionalitat [Sentència Simmenthal, §24](#) (pàg. 418)

4. Cinquena conseqüència: inaplicar normes nacionals per a dictar mesures provisionals [Sentència Factortame I, §19-21](#) (pàg. 422)

1. Jurisprudència del TJ sobre la primacia del dret europeu és anterior a l'adhesió d'Espanya

2. Art. 2 Acta d'adhesió 1985: “Des del moment de l'adhesió, les disposicions dels tractats originaris i els actes adoptats per les institucions de les Comunitats abans de l'adhesió obligaran els nous estats membres i seran aplicables en aquests estats en les condicions previstes en aquests tractats i en la present acta”

3. Dret espanyol:

⊙ **Art. 9.3 CE:** “La Constitució garanteix [...] la jerarquia normativa”

⊙ Però cap norma jurídica espanyola:

- conté una enumeració completa de la jerarquia normativa en el dret espanyol
- indica el lloc que ocupa en aquesta jerarquia el dret de la UE
- afirma expressament la primacia del dret de la UE

4. Relacions entre el dret de la UE i el dret espanyol

⊙ El dret de la UE ↔ les lleis i altres normes espanyoles de rang inferior

- Els tractats internacionals (inclosos els tractats constitutius). Rang supralegal a Espanya, perquè:
 - **Art. 94.1.e) CE:** els tractats poden suposar la “modificació o derogació d'alguna llei”

- **Art. 96.1 in fine CE:** les disposicions dels tractats no poden ser derogades, modificades o suspeses per cap norma del dret espanyol
- **Jurisprudència uniforme del TS i del TC:** en cas de conflicte entre els tractats i les lleis, s'apliquen els tractats
- **Primacia reforçada quan el tractat internacional siga un tractat constitutiu de la UE (argument igualment vàlid per al dret derivat de la UE)**

Art. 93 CE: mitjançant llei orgànica es podrà autoritzar la subscripció de tractats pels quals s'atribuísca a una organització o institució internacional l'exercici de competències derivades de la Constitució. Correspon a les Corts Generals o al Govern, segons els casos, **la garantia del compliment** d'aquests tractats i de les resolucions emanades dels organismes internacionals o supranacionals titulars de la cessió.

- **El dret derivat. Rang supralegal a Espanya perquè:**

- Pel mateix argument de l'art. 93 CE
- **Jurisprudència TS i TC:**

a) Les lleis i altres normes espanyoles inferiors anteriors a la CE que siguen contràries al dret de la UE: han d'entendre's derogades

b) Els jutges ordinaris han d'entendre que les lleis i altres normes espanyoles inferiors contràries al dret de la UE són inconstitucionals per incompetència (art. 93 CE). A més:

b.1) Inconstitucionalitat estimada d'ofici

b.2) Sense necessitat de plantejar qüestió d'inconstitucionalitat davant el TC

○ TS: en diverses ocasions ha recordat les sentències Costa c. ENEL i Simmenthal

○ Els jutges ordinaris apliquen la primacia del dret de la UE, sense o després de plantejar qüestió prejudicial al TJUE

• Però segons el TC:

○ els art. 96 i 93 CE no incorporen el dret de la UE al bloc de constitucionalitat → no són criteri de constitucionalitat de les lleis

○ el conflicte entre una llei i el dret (originari o derivat) de la UE no té rellevància constitucional (conflicte infraconstitucional → extraconstitucional?)

a) No plantejar el conflicte davant el TC

b) Que el resolguen els òrgans judicials de la jurisdicció ordinària mitjançant la correcta selecció del dret aplicable

○ El dret de la UE ↔ la Constitució espanyola

• Malgrat que la Sentència Costa c. ENEL és de 1964, no es va utilitzar l'art. 95 CE en 1985 respecte del tractat i l'acta d'adhesió

• **Art. 95 CE:** "1. La subscripció d'un tractat internacional que continga estipulacions contràries a la Constitució exigirà la prèvia revisió constitucional.

2. El Govern o qualsevol de les Cambres pot requerir al Tribunal Constitucional que declare si existeix o no aquesta contradicció".

- **Declaració 1/1992 del TC, d'1-VII** (sobre el Tractat de Maastricht): la prèvia revisió constitucional de l'art. 95.1 CE "garanteix la primacia de la Constitució"
- **Art. 1-6 del Tractat Constitucional 2004**: "La Constitució [europea] i el dret adoptat per les institucions de la Unió en l'exercici de les competències que se li atribueixen a aquesta prevaldran sobre el dret dels estats membres"
- **Declaració 1/2004 del TC, de 12-XII**. No existeix contradicció:
 - La CE gaudeix de supremacia
 - El dret de la UE gaudeix de primacia
 - La primacia del dret de la UE no contradiu la supremacia de la CE (?):
 - a) La primacia obeeix a raons diferents de la jerarquia normativa
 - b) La primacia respon a la previsió de la cessió competencial de l'art. 93 CE: en les matèries cedides, prima el dret de la UE
- **Sentència Melloni, §59, de 26.2.2013**

"En efecte, segons jurisprudència consolidada, en virtut del principi de primacia del dret de la Unió, que és una característica essencial de l'ordenament jurídic de la Unió, la invocació d'un estat membre de les disposicions del dret nacional, fins i tot si són de rang constitucional, no pot afectar l'eficàcia del dret de la Unió en el territori d'aquest estat"

1. LA RESPONSABILITAT DE L'ESTAT MEMBRE DAVANT LA UE

- ⊙ Remissió al tema 8, recurs per incompliment

2. LA RESPONSABILITAT DE L'ESTAT MEMBRE PER DANYS CAUSATS A PARTICULARS

- ⊙ Creació jurisprudencial: Sentència Francovich

- ⊙ Triple fonament:

- Naturalesa singular del dret de la Unió Europea [Sentència Francovich Bonifaci, §31 \(pàg. 541\)](#)
- Obligació del jutge nacional de garantir la plena eficàcia del dret de la Unió Europea [Sentència Francovich Bonifaci, §32-35 \(pàg. 542\)](#)
- Principi de col·laboració lleial [Sentència Francovich Bonifaci, §36 \(pàg. 542\)](#)

Obligació de l'Estat de reparar els danys causats per incompliment del dret de la Unió Europea [Sentència Francovich Bonifaci, §37 \(pàg. 542\)](#)

- ⊙ Tres requisits per a exigir responsabilitat a l'Estat [Sentència Factortame III, §51 \(pàg. 552\)](#)

3. LA GARANTIA JUDICIAL DE LA CORRECTA APLICACIÓ DEL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

1. Segons el TJUE:

⊙ Pel dret a la tutela judicial efectiva [Art. 47 CDFUE \(pàg. 205\)](#)

⊙ Per obligació de cooperació lleial [Art. 4.3 TUE \(pàg. 51\)](#)

Obligació de jutges nacionals dels estats membres de garantir els drets que el dret de la Unió Europea reconeix als particulars

2. Per principi d'autonomia institucional i procedimental → [Art. 19.1 §2 TUE \(pàg. 59\)](#)

3. Per a ajudar els jutges nacionals a una correcta interpretació o aplicació del dret de la Unió Europea, existeix un mecanisme de cooperació judicial amb el TJUE: la qüestió prejudicial [Art. 267 TFUE \(pàg. 160\)](#)

4. El garant últim de la interpretació i aplicació uniforme del dret de la Unió Europea en el territori de tots els estats membres és el TJUE, mitjançant el sistema de recursos que s'estudia en el tema 8